

MEMORIA PRESENTADA PER L'INSTITUT
D'ESTUDIS CATALANS ALS EXCEL·LEN-
TÍSSIMS SENYORS PRESIDENT DE LA DI-
PUTACIÓ I ALCALDE DE BARCELONA,
donant compte dels treballs fets durant l'any 1913.

NOVAMENT la Secció Històrico-Arqueològica de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS té l'honor de dirigir-se a l'Ajuntament i a la Diputació de Barcelona complint amb un precepte reglamentari. Però, encara que aquest no ens ho exigís, ens hi obligaria l'agraïment que sentim envers les dues Corporacions populars que en nosaltres han dipositat llur confiança i que tan obertament ens donen adjutori. Estem segurs d'haver respost, en la mida de les nostres forces, a una i altra cosa; que prou ho deixa entendre el nom adquirit per l'INSTITUT en els pocs anys que té de vida, tant a casa com per tot allà on arriben les nostres publicacions. Les breus notes que segueixen, extretes del *Llibre d'Actes de Sessions*, en seràn prova suficient.

A primers d'any es trobava entre nosaltres, després d'alguns anys d'absència, el Sr. Josep Pijoàn, vingut d'un viatge d'estudis per Europa. De llavis del nostre Secretari, que acabava d'arribar d'Itàlia, vam tenir el goig de sentir una ampla ressenya dels treballs de fundació de l'Escola Espanyola de Roma. Ell ens va contar detalladament la vida que portava l'Escola, els treballs dels seus pensionats (quasi tots catalans), llurs projectes, i tota l'activitat que aquell novell Centre científic ha desplegat en convivència amb les altres Corporacions similars de Roma. Al Sr. Pijoàn es deu, principalment, com ja diguérem en altra ocasió, la idea de creació de l'Escola que tan bons fruits pot donar. A ell havem d'atribuir també el bon èxit que va obtenir l'INSTITUT, representant l'Espanya tarraconense i fins tota la Península, a l'Exposició Arqueològica que es va celebrar a la capital de l'antic Imperi romà. Igualment al Sr. Pijoàn hem d'agrair que esmercés una part de la seva generosa activitat en gestionar nous canvis de Societats italianes amb l'INSTITUT. Ja es pot suposar, doncs, la bona acollida que havia de tenir entre nosaltres, que esperàvem tenir-lo novament al costat nostre, ja per sempre. Malauradament, ens deixava tot-seguit, cridat per interessos particulars a Nord Amèrica, des d'on continua, però, col·laborant

à la obra de l'INSTITUT. Fem vots per a tornar-lo a tenir al costat nostre compartint les tasques que tots plegats vam emprendre en 1907.

També enguany hem tingut el plaer de reveure els dos Secretaris-redactors de la Secció Històrico-Arqueològica, Srs. Rubió i Balaguer i Ramón d'Alòs, el primer després d'haver passat un any en el *Seminar für romanische Sprachen und Kultur*, d'Hamburg; el segon havent complert el seu comès a l'Escola Espanyola de Roma, de la qual ha estat alumne fundador per nomenament de l'INSTITUT, que el va subvencionar a mitges amb l'Estat espanyol. Des de l'estranger, han treballat amb el més gran entusiasme i èxit per a l'INSTITUT, contribuint a estendre'n la vida de relació amb les Corporacions dels països per on han estat pensionats.

Persistint en la tasca, iniciada ja fa temps, de fomentar i estimular la conservació i els treballs d'investigació dels arxius catalans més importants i alhora més necessitats d'adjutori, la Secció Històrico-Arqueològica ha donat a Mossèn Josep Masdeu la comanda d'ordenar el que té a son càrrec, el del famós cenobi de Sant Joàn de les Abadesses, precisament quan un dels membres de l'INSTITUT començava a dirigir les obres de restauració de dit monestir.

Una altra missió, la d'estudiar les excavacions fetes en el terme de la Salut, als voltants de Sabadell, ha començat a donar els millors resultats, i aviat don Lluís M.ª Vidal, col·laborador de l'INSTITUT en tot el que a prehistoria es refereix, en presentarà una *Memoria*. Igualment, la Secció Històrico-Arqueològica s'ha preocupat de les troballes fetes a Guissona per l'il·lustrat metge de la localitat, Sr. Eduard Camps. D'aquestes i altres exploracions no en parlarem detingudament, una nota detallada havent-se'n de publicar a la Crònica de l'ANUARI que s'està preparant.

La Secció Històrico-Arqueològica, ja d'algún temps ençà, es va preocupant de la commemoració del VI^{en} centenari de la mort de Ramón Lull, que s'escau l'any 1915. No anem a transcriure d'una a una les actes de les nostres reunions a les quals eren llegides lletres dels nostres Secretaris-redactors, els quals, des d'Hamburg, Munic, Roma, etc., on es trobaven, escrivien donant compte de les respectives troballes de manuscrits i impresos, i de llurs investigacions, amb el fi d'anar recollint materials per a una bibliografia de Ramón Lull. Fóra igual que omplir pàgines senceres: tant era freqüent aquesta correspondència. Sols direm que la Secció va subvencionar (encara que modestament, perquè altra cosa no li permetien els seus cabals) el Sr. Rubió i Balaguer per fer una anada a un recó de món, a Innichen, petita població del Tirol, on s'ha conservat intacta una biblioteca del XV^{en} segle, entre els volums de la qual hi ha una bona col·lecció de manuscrits lulians, fins ara no estudiats. Igualment va

comissionar els joves bibliògrafs Srs. Elies Rogent i Estanislau Duràn (prou coneguts per haver redactat amb tota cura el catàleg bibliogràfic d'impresos lulians de la Biblioteca Universitaria de Barcelona) a fer un viatge d'estudi a Mallorca amb l'objecte d'anar completant l'enorme bibliografia d'impresos lulians en la qual treballen temps ha. A més a més, la Secció Històrico-Arqueològica ha cregut de justícia concedir una subvenció a la Comissió Editora Luliana, mancada de prou cabals per a tirar endavant la gran obra nacional de publicació de textos en llengua vulgar del polígraf mallorquí.

S'ha publicat l'ANUARI pel setembre, amb una mica de retràs, degut a força major, com ha sigut la vaga de tipògrafs. Aquest IV volum, de 1911 i 1912, comprèn, com l'anteriorment publicat, dues anualitats. Novament ha calgut reunir en un sol volum els treballs destinats a aparèixer en dos anys diferents, perquè així ens ho han exigit les grans dificultats de recollir en poc temps articles de col·laboradors de tot-arreu i de donar cròniques tan completes com fos possible del moviment científic de la nostra terra. Altrament, en aquest gros volum, d'unes 800 pàgines, amb centenars d'il·lustracions, en un i altre concepte superior als que l'han precedit, s'hi troba material en abundor suficient per a constituir dos volums de condicions regulars. Amb això l'INSTITUT creu respondre suficientment a la confiança de les Corporacions que el patrocinen, i satisfer les ansies més exigents del món savi, per al qual els volums de l'ANUARI han constituït una revelació al mateix temps que un llibre indispensable per a conèixer el moviment històrico-arqueològic de Catalunya. La Secció Històrico-Arqueològica, en el seu afany que aquests volums fossin obra col·lectiva de tots els estudiosos catalans i forasters que es dediquen a l'estudi de la nostra història, ha demanat noves col·laboracions de personalitats prou reconegudes, per altra banda, perquè ens entretinguem a parlar-ne. Sols esmentarem, per exemple, el Sr. Albertini, el treball del qual, *Sculptures antiques du conventus Tarraconensis*, veritable corpus de l'esculptura romana a Catalunya i Valencia, dit en termes generals. A més a més, la Crònica inclosa a la fi del volum, de la qual fem una escampada per la nostra terra, manifesta d'una manera palesa el moviment històric de Catalunya, en el més ample sentit de la paraula. Cada una d'aquestes Cròniques, cada any més plenes de noves de tota llei, mostrarà com la tasca de l'INSTITUT porta aparellada una florexença sempre creixent d'aquest moviment a Catalunya. Això ho reconeixen unànimement els estrangers, els quals, segons hem deixat entreveure abans, no passa dia que no acudeixin al nostre ANUARI abans d'empendre cap treball d'història o arqueologia catalanes. Així, l'ANUARI, igual que tots els nostres llibres, porta arreu del món la ciència catalana, i amb ella la coneixença i consagració científica del nostre idioma com a llengua culta; i per això veiem amb patriòtica satisfacció com el nom de Catalunya comença a figurar dignament en tota

obra moderna de prehistòria, d'arqueologia, d'història en general, mercès als nostres llibres.

De la mateixa manera, mentre es prepara el pròxim volum de l'ANUARI i es continua l'estampació dels altres llibres començats, ens arriben de fóra paraules d'encoratjament per boca d'il·lustres personalitats que segueixen amb interès la nostra obra. Els articles de l'Amadeu Pagès a la *Romania* sobre els dos primers volums de l'ANUARI, i els que han aparegut en el *Journal des Savants*, *Bulletin Hispanique* i *Revue Archéologique*, deguts als arqueòlegs senyors Marcel Dieulafoy, Pierre Paris i Salomón Reinach (per a no citar-ne molts d'altres) tractant dels treballs arqueològics de l'INSTITUT, particularment del llibre *L'Arquitectura romànica a Catalunya*, en són testimonis de valua.

Per la tardor d'enguany s'han inaugurat a la nostra terra els Congressos d'Art Cristià. Encara recordem amb fruïció les memorables sessions del primer Congrés que tingué lloc els dies 26 a 30 d'octubre, presidit pel Vice-president de la Secció Històrico-Arqueològica de l'INSTITUT, Sr. Puig i Cadafalch. Així no és estrany que de l'èxit d'aquella Assamblea en pertoqui una bona part a la nostra Secció, la qual, per altra banda, amb les seves publicacions de caràcter arqueològic, ha contribuït molt al coneixement de la història de l'art cristianisme a Catalunya. N'hi ha prou amb recordar, Excel·lentíssims Senyors, que a la major part de les comunicacions que es van presentar s'hi fan constar els treballs realitzats per l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. Els grans arqueòlegs MM. Marcel Dieulafoy, Lefèvre Pontaliss, Eugène Mêle, Marcel Aubert, W. Neuss (per no citar més que alguns dels congressistes estrangers), consideren el Congrés d'Art Cristià com a conseqüència de la obra iniciada per l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS, no dubtant cap d'ells en assenyalar-li un lloc preminent entre les primeres institucions culturals de Catalunya. Tot això ja ho feia constar amb satisfacció el nostre President, Sr. Rubió i Lluch, en el seu parlament fet a la sessió de clausura del Congrés. També va contribuir l'INSTITUT a l'excel·lent èxit de l'Exposició de Creus, celebrada amb motiu de l'esmentat Congrés, cedint-hi diverses reproduccions guardades en el seu repertori gràfic.

Ha tingut lloc a Barcelona, una mica més endavant, un altre Congrés, el de Geografia (promogut per la Societat de Geografia Comercial), amb motiu del qual s'ha organitzat també una interessant Exposició de Cartografia, en la qual, al costat d'importants originals i reproduccions de cartes catalanes, han figurat, deixats per l'INSTITUT, uns fragments de Portolà del Mediterrani, una còpia fotogràfica de la gran carta catalana del Museu Borbònic de Nàpols (Biblioteca Nacional), la carta de les Antilles, d'en Vendrell, i l'*Atlas* d'en Francesc Oliva (1659), de la nostra Biblioteca.

Consignarem així mateix, de passada, els premis concedits per la Secció Històrico-Arqueològica d'algunes de les seves publicacions i altres obres, al

Concurs d'Arquitectura organitzat per la Secció d'Arquitectura del benemèrit Centre Excursionista de Catalunya, i al d'Historia de Catalunya que va promoure la patriòtica Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, a les tasques de la qual va pendre part un dels membres de la nostra Secció.

Per altra part, ens plau registrar en aquesta *Memoria* com l'exemple de l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS ha desvetllat noves iniciatives. Ens referim (ja ho sabeu) a la fundació d'un Institut d'Estudis Valencians, model de la qual ha estat la nostra institució i que tant pot contribuir a que aquella terra germana entri de ple dintre el gran moviment cultural de tots els països catalans. A mitjàn 1913, la Diputació de Valencia, a iniciativa del Diputat D. Joà'n Pérez Lucia, va llençar la idea de la creació d'aquell Centre amb una finalitat semblant a la que té l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS. Nosaltres havem d'esperar molt d'una entitat de tal mena, posada al cor de Valencia, que ha d'ésser col·laboradora dels nostres treballs i restauradora allí de la llengua del poble. Per això aquesta Secció Històrico-Arqueològica se va dirigir al Sr. Pérez Lucia, així que ens van arribar les primeres noves del projecte, participant-li l'acord pres d'adherir-se amb tot l'entusiasme a tan lloable proposició i felicitant-lo per la patriòtica empresa.

Durant aquest any, la Secció Històrico-Arqueològica ha rebut importants donatius de documents que, amb els que comprà temps endarrera procedents de l'arxiu particular d'un dels primers llinatges catalans, constitueixen un ric fons de documentació, un altre arxiu públic que esperem que ben aviat arribarà a ésser digne de la Biblioteca de Catalunya, de la qual ara és anexe. Primerament s'ha de citar la donació, per part de l'Excma. Diputació, que la conservava, d'una part de l'antic Arxiu de la gloriosa Junta de Comerç, que comprèn una serie d'expedients de darrers del segle XVIII a l'últim terç del XIX, correspondència, documents sobre creació d'Escoles gratuïtes, expedients de la Secció d'Agricultura, llibres de règim interior, no mancant-hi alguns volums del segle XV.

Entre els particulars, la Secció és deudora del més gran agraïment envers el Sr. Joaquim Miret i Sans, que d'algún temps ençà va cedint al nostre incipient Arxiu les seves col·leccions de pergamins. Fora feina llarga donar-ne la llista. Solament en citarem un privilegi del rei Alfons de Castella als mercaders catalans de Sevilla, l'any 1281; un altre de concessió d'indulgències als que visitin la capella de Sant Sever, de Sant Cugat, donat per diferents bisbes reunits a Avinyó en 1335. Les actes de consagració del monastir de Sant Benet de Bages (any 972) i de l'església de Castellfullit de Riubregós (22 de setembre de 1083); cartoral del segle XIV, que conté el famós tractat de Corbeil de 1258; una col·lecció de butlles de diversos papes (XII^{en} a XVI^{en} segles); sobre tot una munió

de documents primitius de llengua catalana dels segles XI, XII i XIII, donats a conèixer pel mateix Sr. Miret en diferents ocasions, i que fan bon costat al preciós manuscrit de les *Homilies* d'Organyà, que d'ençà de primers d'enguany figura a la Biblioteca de Catalunya en virtut d'una permuta feta amb el Museu del Parc, on es conservava darrerament i al qual es van cedir alguns objectes d'ús particular del poeta Verdaguer, de propietat de l'INSTITUT.

També, des de 29 d'abril, figuren a la col·lecció de manuscrits i impressions primitives, instal·lats a la sala Milà i Fontanals, els vint-i-set manuscrits i deu estampacions que constitueixen el segon lot de la col·lecció d'obres que integren la nomenada *Biblioteca del Papa Luna*.

En quant a la vida de relació que l'INSTITUT sosté amb altres Corporacions científiques de fóra, la Secció Històrico-Arqueològica, a més de conservar tots els canvis que ha tingut fins ara, n'ha afegit a la seva llista, ja ben nutrida, altres de nous, entre els quals esmentarem la magnífica serie de publicacions del *Museu Guimet*, de París; la no menys nombrosa i interessant que publica la *Junta para ampliación de Estudios*, de Madrid; la *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos*, i les revistes del *Römisch Germanischer Zentral-Museum*, de Mainz; de la *Wissenschaftliche Gesellschaft*, de Strassburg, etc. Però hem de consignar amb joia que altres importants Corporacions de l'estranger ens han demanat canvi de llibres, el nom de l'INSTITUT essent ja ben reputat per tot el món científic: tals són, entre altres, la Biblioteca de l'Ermitage, de Petersburg; el *Bosnich-Herzegowinische Landes Museum*, de Viena; l'*Istituto Italiano di Numismatica*, de Roma; les publicacions dels quals figuren ja a la Biblioteca de Catalunya, pròxima a inaugurar-se.

Veus-aquí, Excel·lentíssims Senyors, lleugerament ressenyada, la vida de la Secció Històrico-Arqueològica de l'INSTITUT durant l'any 1913. Tot el que acabem d'exposar, que no és de molt el que podríem dir, creiem que serà suficient per a fer veure com la Secció Històrico-Arqueològica ha anat seguint cada dia amb més delit, obrint el camí que ens fou marcat en els moments de fundació de l'INSTITUT. Creiem, així, haver treballat útilment per Catalunya en el lloc d'honor on tinguéreu a bé col·locar-nos.

Barcelona, 31 de desembre de 1913. — El President, ANTONI RUBIÓ I LLUCH.
— El Secretari, MIQUEL S. OLIVER.